

mirko klarin

Centralni komitet Saveza omladine Srbije uneo je jednu značajnu novinu u praksu pripremanja kongresa Saveza omladine kada je inicirao sprovođenje obimnog naučnog istraživanja* sa ciljem da se utvrdi stvarno mesto mlade generacije u našem vremenu, njeno prisustvo u našim društvenim procesima, njena zainteresovanost, informisanost i opredeljenost prema najznačajnijim pitanjima i najkrupnijim problemima savremenog sveta i, posebno, jugoslovenskog društva. Tako je delegatima predstojećeg Kongresa Saveza omladine Srbije omogućeno da kao stvarnu podlogu svojih političkih stavova imaju naučno utvrđeno raspoloženje generacije koju predstavljaju, njihove stvarne želje, probleme, preokupacije, mišljenja, te da argumentovanije nego do sada govore o njenoj političkoj i idejnoj izgrađenosti i opredeljenosti, kritičnosti ili konformizmu, obračunavanosti i zabludama; njenoj „uključivosti“ u najprogresivnije tokove i najpozitivnija stremjenja ovog društva i ovog vremena, o čemu se, posebno danas, dosta proizvoljno zna izjaviti.

Značaj ove ankete je i u tome što ona predstavlja priliku da se onemogućeni svi oni koji manipulišu mišljenjem i raspoloženjem omladine, bez obzira u kom i čijem interesu, bez obzira na „poziciju“ i „platformu“ s koje takvi manipulanti „istupaju“ i čije „idejne pozicije“ zastupaju.

Anketa MOJ POGLED NA STVARI obuhvata odgovore na pedesetak pitanja iz različitih oblasti društvene i omladinske problematike. U njoj je učestvovalo oko 1.000 omladinaca iz svih krajeva SR Srbije, starih između 16 i 23 godine. Anketirani su gimnazijalci, učenici škola za kvalifikovane radnike, mladi kvalifikovani radnici i službenici sa srednjom stručnom spremom, a, iz nerazumljivih razloga, u potpunosti je izostavljena studentska omladina. Možda i zbog toga što su studenti svoja mišljenja o mnogim problemima koje istraživanje „obrađuje“ jasno iskazali u velikoj junskoj anketi.

Zbog mnogih mogućih nedostataka jednog ovakvog istraživanja, s obzirom na veličinu uzorka, veliki broj postavljenih pitanja i nužno pojednostavljanje i redukciju sadržaja onoga što nazivamo svojim vremenom, obavljeno je i pedesetak intervjuova sa anketiranim omladincima, u kojima su oni, spontano, slobodno i svojim rečima, objašnjavali i obrazlagali svoje odgovore iz upitnika.

Ovaj napis nema pretenzija da ide dalje od informisanja čitalaca o nekim rezultatima ankete. Zašto su ti rezultati upravo takvi a ne drugčiji, kakav je stvarni uzrok ovakvom raspoloženju mlade generacije i šta bi sve povodom ove ankete, odnosno njenih rezultata, trebalo preduzeti — to je, pre svega, zadatak onih koji su anketu sproveli i kojima je ona prevashodno namenjena, znači: delegata VII Kongresa SOS, te psihologa, sociologa i svih onih koji razmišljaju o socijalnom i političkom položaju mlade generacije.

OBJEKTI ILI...

Biti prisutan u svome vremenu znači, pored ostalog i pre ostalog, imati jasno opredeljenje u odnosu na politiku tog vremena. Sudeći po tome — mladi su prisutni. Samo dva odsto anketiranih nije ništa odgovorilo na pitanje o svom odnosu prema razgovorima o politici. Ostali imaju jasne stavove: 40 odsto voli da učestvuje u razgovorima o politici, a 58 procenata izjavljuje da NE VOLI DA RAZGOVARA O STVARIMA NA KOJE NE MOŽE IMATI UTICAJA!

Uz ove procenata evo i nekoliko izvoda iz produbljenih intervjuova:

„Politika me ne zanima a ni to hvaljeno samoupravljanje. Njega su izmislili studenti i oni koji sede za stolom i piskaraju. Da leže pod kolima ceo dan to im ne bi ni na pamet padalo...“ (Učenic automehaničarskog zanata, 17 godina).

„Nama mladima politika nije baš na prvom mestu. Ja učim za frizerku i moram mnogo više da znam o modi, pevačima i glumcima. Pošto sam u sekretarijatu aktiva ja idem i na predavanja. Moje drugarice znaju jako malo o politici...“ (Učenica Frizerske škole, 17 godina).

Otkuda kod ovako velikog procenta mladih ljudi mišljenje da me mogu u našem demokratskom, samoupravnom, socijalističkom društvu imati bilo kakvog uticaja na politiku? Nije li to, možda posledica lošeg iskustva stečenog u organizaciji Saveza omladine i u samoupravnoj praksi u školi ili radnoj organizaciji? Ili, možda, strah od svoje

Na marginama jednog naučnog istraživanja

biti prisutan u svome vremenu

nekompetentnosti, neiskustva, neznanja, mladosti... ili nečeg drugog? Ili je interesovanje za politiku stvar ličnog ukusa o kojem nema šta da se raspravlja?

Odnos mladih prema politici, dobrim delom, zavisi i od toga kako oni gledaju na svoju ličnu ulogu u donošenju odluka njihovih omladinske organizacije u školi, preduzeću ili ustanovi. Na pitanje o tome *jedna trećina* anketiranih odgovara da ima mogućnosti uticaja a *tri petine* izjavljuju da se OD NJIH SAMO TRAZI DA IZVRŠAVAJU ODLUKE KOJE DONESE RUKOVODSTVO SAVEZA OMLADINE NJIHOVE ŠKOLE ILI RADNE ORGANIZACIJE. Nije se postavljalo pitanje o mogućnostima uticaja na odluke koje donose viši omladinski forumi: opštinski, gradski, republički...

No, pogledajmo, iz istog aspekta, odgovore na pitanje o *uzrocima neaktivnosti* u Savezu omladine. Pitanje je postavljeno u trećem licu i od anketiranih se tražilo da kažu zašto „neki“ njihovi drugovi nisu aktivni. Po najčešćoj oceni, razlog je individualan — NE INTERESUJE IH POLITIKA. To je odgovor više od dve petine anketiranih. Druge dve petine kao uzrok neangažovanosti navode slabosti organizacije: ORGANIZACIJA SE NE BAVI ONIM ŠTO TREBA MLADIMA I ORGANIZACIJA NEMA UTICAJA U DRUŠTVU. Oko ove dve suštinske primedbe Savezu omladine ravnomerno su se podelile dve petine anketiranih.

Nastavljajući sučeljavanje i upoređivanje pojedinih odgovora, u traganju za eventualnim uzrokom nezainteresovanosti jednog dela anketiranih za politiku, pogledajmo odgovore na pitanje o učesću u samoupravljanju. Tek svaki peti, približno, aktivno učestvuje u samoupravljanju. Kod dve trećine anketiranih dominira osećanje nemoćnosti! Da li je to pukli izgovor za neaktivnost ili iza toga stoji kakvo loše iskustvo iz škole ili

radne organizacije? I povrh svega, gotovo svaki deseti kao svoje opredeljenje rezignirano prihvata: „Samoupravljanje je formalnost i ne treba gubiti vreme na to“.

Evo još nekoliko izvoda iz produbljenih intervjuova:

„U stvari, ja ne znam tačno šta je samoupravljanje. Ja ga shvatam kao mogućnost da odemo kod direktora i kažemo da nešto ne valja. Isto je tako valjda i u fabrikama. Od kada postoji samoupravljanje radnik sme da kritikuje direktora a da ga ne otpuste. Mislim još da u samoupravljanju mogu sami da dele plate, a sigurno da imaju još neke olakšice...“ (Učenica u privredi, 17 godina).

„U mojoj školi samoupravljanje se poboljšava. Kad sam bila u prvom razredu retko smo imali sastanke razredne zajednice. Samo smo se svadali i uvek je sedeo razredni starešina i grdio nas. Sada sastanke imamo gotovo svake nedelje i držimo ih sami. Ako se bunimo protiv nekog profesora niko ne dobije ukor. To što nas posle profesor uzme na zub nema veze sa samoupravljanjem...“ (Učenica gimnazije, 16 godina).

„U mom preduzeću uopšte ne vode računa o nama. Daju nam da im kupujemo doručak i da radimo ostale stvari koje nemaju nikakve veze sa našim poslom. Na svoje zborove nas ne pozivaju, a ako sami dođemo, kažu nam da idemo, jer nismo članovi kolektiva. Zato ja mislim da bar u ovom mom preduzeću nema samoupravljanja, ali zato ima ogovaranja. Na pauzama samo nešto šapući i razmišljaju kako će što više para da podele...“ (Učenic u privredi, 18 godina).

ZABLUDE I NEZNAJNA

Biti prisutan u svome vremenu, znači, dalje, biti informisan o svemu onome što se u tom vremenu dešava, i još više — o onome što se ranije desilo ali bez čega ne možemo razumeti ni ovo danas.

Generaciju koja je anketirana moglo bi se, imajući u vidu izvore njenih informacija, nazvati TV GENERACIJOM. Televizija je glavni izvor vesti za dve petine anketiranih. Slede novine — 26 odsto i radio — 21 odsto. Nije baš zanimljiv ni broj onih koji ne cene ni jedno od ovih masovnih opština, jer, kada se udruže oni koji sve važnije vesti „čuju od nekog“, zatim oni koji „nemaju ni želje ni vremena da se interesuju za politiku“ i, na kraju, onih 6 odsto koji na ovo pitanje nisu odgovorili — dobijamo da u tu grupu spada svaki sedmi anketirani omladinac.

Međutim, od ovoga je daleko značajnije kako su omladinci informisani, šta znaju a šta ne znaju:

Tek svaki deseti zna razloge Hruščovljeve posete Jugoslaviji u 1955. godini.

Na pitanje KO JE IBEOVAC tačno je odgovorila gotovo četvrtina anketiranih. Za 16 odsto to su predstavnici jedne struje u međunarodnom radničkom pokretu, za 20 — nekakvi saradnici okupatora, a 18 odsto odgovara da su to pripadnici afričkog plemena Iboa. Ostali nisu odgovorili.

Posle ova dva „bisera“ izgleda manje neverovatna činjenica da jedna trećina zna stvarne razloge intervencije Varšavskog pakta u Čehoslovačkoj!

Dalje, svega tri odsto zna po čemu je značajan Titov govor u Splitu, 1962. godine.

Za Beogradsku konferenciju neangažovanih zna svega 17 odsto.

Na pitanje o društvenim korenima afere Mićković, 84 odsto odgovara da im nije poznato o čemu se zapravo radi.

Samo jedna trećina anketiranih zna da se Međunarodni sud Bertranda Rasela bavi utvrđivanjem ratnih zločina američke vojske u Vijetnamu. Dve petine odgovaraju da on sudi nacističkim zločincima iz drugog svetskog rata, a 7 odsto za vrši arbitražu u međunarodnim trgovinskim sporovima. Gotovo je neverovatno, ali tek svaki pedeseti anketirani omladinac zna o kakvim se izmenama Ustava upravo diskutuje u ovoj zemlji. Sa retkim izuzecima, ta dva procenta sačinjavaju omladinci sa Kosmeta.

Ovakvih primera ima još. Ipak, i ovo je dovoljno. Suvviše, zapravo.

ZADOVOLJSTVO ILI KONFORMIZAM

Biti prisutan u svome vremenu znači poznavati i razumeti njegove probleme, njegove uspehe i greške, njegove puteve i stramputice...

U jednom od pitanja u anketi tražilo se od mla-

dih ljudi mišljenje o najvažnijim problemima ove zemlje i o tempu njihovog rešavanja. Za razliku od nekih drugih pitanja ovde je veoma mali broj anketiranih „apstinirao“ — tek svaki dvadeseti nije imao mišljenje o tome i nije odgovorio. Ostali su opredeljeni:

Tri petine anketiranih je veoma zadovoljno tempom našeg razvoja i odgovara da se SVA PITANJA REŠAVAJU ZADOVOLJAVAJUĆOM BRZINOM.

Ostali uočavaju probleme. Na prvom mestu po urgentnosti, za 17 procenata mladih, je problem NEZAPOSLENOST. Položaj mladih, apstraktno shvaćen, predstavlja problem za 4 procenta anketiranih. Ostalih 14 procenata koji uočavaju probleme pominju razvoj nerazvijenih krajeva, poslovanje GG preduzeća, neprijateljsku delatnost političke emigracije, sprovođenje donetih odluka...

U nastavku ovog pitanja, onima koji su „videli probleme“, ponudeno je da predlože i metode njihovog rešavanja. Međutim, najveći deo (dve petine) poneo se „kritizerski“ — ništa nije predložio. Druge dve petine „kritički nastrojenih“ rešenje vide jedino u — intervenciji državne vlasti. Tek svaki peti, od onih koji su nezadovoljni dosadašnjom brzinom u rešavanju nekih problema, predlaže rešenje u duhu našeg samoupravnog sistema.

Kao ilustraciju ovih procenata i podataka evo još nekoliko izvoda iz produbljenih intervjua:

„U našoj zemlji se sve rešava dovoljno brzo. Da nije tako mi ne bismo imali ovoliko jer, smo pre rata bili jako siromašni, a za vreme rata je i mnogo uništeno. Čula sam da govore o nezaposlenosti, ali za mene će uvek biti posla, a ni u Americi nisu svi zaposleni...“ (Učenica u privredi, 17 godina).

„Svi treba da budu zaposleni. Sramota je da čovek ne radi ako može. Zašto tu Partija nešto ne učini? Samo onim stručnjacima što neće u unutrašnjost uopšte ne treba dati posao. Zašto bi takvi bili sposobniji od radnika da odlučuju? Da me zanima politika znao bih više nego oni. Svaki dobar radnik može da zna dobro šta treba da se radi...“ (Učenik u privredi, 17 godina).

„Ako hoćemo da nam privreda napreduje moramo da nademo posla za sve. Otpuštanje, koje je počelo zbog privredne reforme, mora, ipak, kao krajnji cilj, da ima postizanje pune zaposlenosti. Ako nije tako, privredna reforma nam ništa ne treba. Toliki stručnjaci i drugi radnici koji čekaju na biroima rada i primaju pare za naknadu u svakom slučaju ne mogu da dovedu do intenziviranja privrede...“ (Učenica gimnazije, 16 godina).

„Bez privremene nezaposlenosti ne možemo ići napred, ali, ne velike nezaposlenosti, i ne mislim da se svrstam među one koji kažu: „to tako treba“ i neće nezaposlenima da pomognu. Ipak, svi mi hoćemo socijalizam, pa bar malo socijalizma da bude za sve...“ (Učenik gimnazije, 18 godina).

„Kod nas bi trebalo rešiti pitanje nezaposlenosti, a to bi moglo da se reši većom akumulacijom sredstava u fondove i boljim opozivanjem. Mi težimo samoupravljanju, ali naša svest i mentalitet su još na predratnom nivou. Radnik se džapa za pare a ne daje ništa za fabrike. Ima i vidljive eksploatacije, povratka na staro... Recimo preduzimači, prevoznici, zanatlije, krše naše socijalističke principe. Ne samo da mlade pare već i eksploatišu. Sami određuju nadnice a radnici zbog para prihvataju takav kapitalističko — najamnički odnos. Taj radnik svesno zakrčljava i ne koristi svoja samoupravna prava. Posle on i ne ume da odlučuje...“ (Učenik gimnazije, 17 godina).

„Uslava za napredovanje ima mnogo. Danas, ipak, ne možemo da sanjamo punu zaposlenost, ali, opet, privredu ne možemo intenzivirati nezaposlenošću. Treba pametnije i više raditi, bolje raspodeljivati. U fabrikama gde se svest nije dovoljno razvila treba da intervenišu država i naši izabrani predstavnici. Niko svoje samoupravno pravo ne može da koristi u lične svrhe...“ (Učenik u privredi, 18 godina).

„Kad bi smo zajedno istupali kad nešto prodajemo u inostranstvu, mogli bismo skuplje da prodajemo, pa bismo smeli i više da proizvedemo. Onda bi bilo mesta za više radnika.“

Uopšte mi se ne dopada da se republike još više osamostaljuju i razgranavaju svoju administraciju. Sva naša nacionalna trvenja potiču od toga što svaka republika hoće da bude posebna država. Ja bih pustio da prvo odumru republike, pa tek onda država... (Učenik u privredi, 18 godina).

POBUNJENICI BEZ RAZLOGA

Još na samom početku je naglašeno da su iz ove ankete izostavljeni studenti. Međutim, nije izostalo pitanje o njima i o njihovim junjskim demonstracijama. Prema odgovorima izgleda da mladi srednjoškolski i radnici imaju više razumevanja za strane studente i njihove proteste, nego za svoje vršnjake i „zemljake“. Jer dok samo 20 procenata anketiranih tvrdi da strani studenti ne znaju, u stvari, šta hoće, za jugoslovenske studente to tvrdi 44 odsto anketiranih. NAŠI STUDENTI NEMAJU OZBILJNIJIH RAZLOGA DA SE BUNE, kažu oni.

Jedna trećina anketiranih smatra da su naši studenti ipak postavljali opravdane zahteve u svojim demonstracijama, međutim, velika većina tih koji „shvataju“ studente tvrdi da su ti opravdani zahtevi STALEŠKE PRIRODE (menze, domovi, nastava, samoupravljanje...) Ono čega su se studenti odmah i veoma jasno odrekli, pripisuje im tačno 25 procenata anketiranih omladinaca.

Tek svaki deseti misli da su studenti GOVORILI U IME SVIH, da su isticali opravdane, opštedruštvene probleme, pitanje dosledne realizacije Programa i Ustava, pitanje društvene nejednakosti i sl.

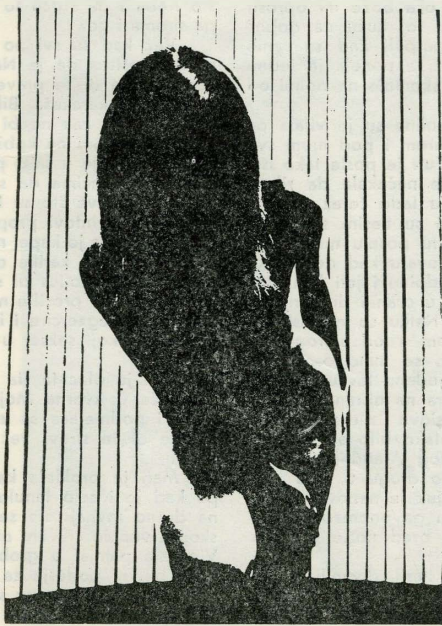
I o ovome je bilo dosta interesantnih mišljenja u produbljenim intervjuima:

„Ja ne znam tačno zbog čega se studenti bune, ali sigurno da imaju razloga. Nije prijatno kad im policija čuva fakultete i bije ih kad demonstriraju. Posle neke još izbacе sa fakulteta a neke i uhapse. Ne bi se tome izlagali samo zbog mode...“ (Učenica u privredi, 17 godina).

„Išao sam skoro svakog dana na fakultete sa dačkom knjižicom. Pa to je normalno za omladinu da sačuva ono malo mladosti i pravde. Mladi imaju veće osećanje pravde jer ne zaraduju i nisu još zaraženi novcem...“ (Učenik gimnazije, 18 godina).

„Cuo sam da se studenti bune. Oni u svetu možda imaju razloga, naročito oni u Francuskoj jer su im se pridružili i radnici. Naši su razmaženi. Sve devojke studiraju jezike i slične gluposti od kojih niko neće imati koristi. Stalno gube godine, a imaju povlastice za tramvaj i letovilišta na moru...“ (Učenik u privredi, 17 godina).

„Studenti traže slobodu uopšte. Traže slobodu porobljenih naroda, slobodu od atomske bombe, slobodu demonstracija, slobodu upravljanja i odlučivanja, pa i seksualnu slobodu. Naši su studenti bili divni u junu. Kako su izgledali fakulteti okićeni zastavama! Sve letke što su delili, ja sam uzeo i čuvam ih. Mislim da su tražili stvarno sve što treba. Ipak su nam u preduzeću držali predavanje protiv studenata i organizovali su neke „udarne grupe“. Tu su se prijavili direktor, predsednik radničkog saveta i svi oni koji se svuda guraju. Mislili su sigurno da će za to dobiti orden za hrabrost ili orden za zasluge za narod...“ (Učenik u privredi, 18 godina).



„Većina zahteva naših studenata je sasvim opravdana. Ipak, ne slažem se sa metodama. Ne može se izazvana tuča kasnije pravdati političkim zahtevima. Odkud ta pobuna odjednom. Izgleda kao da su istakli zahteve političke prirode kako bi opravdali gužvu. Otac me je opomenuo da se ne muvam oko studenata. Nije ih džabe čuvala čitava vojska milicije pod šlemovima. Stvorena je takva situacija, pogodna za delovanje reakcije. Na šta liče sve one parole, zastave i naziv „Crveni univerzitet“? Ko im daje pravo da jednostrano i bez kompromisa zahtevaju smenjivanje pojedinih ljudi? Da li te zahteve iznose na taj način u ime demokratije koju traže? Šta znači „hoćemo svoju istinu“? Koja je to „prava istina“ koja je otišla u drugi plan a da nijednom nije izrečena. Ovo mi mišljenje nije nametnuto. Užasno me je iznerviralo to što su studenti izviždali neke rukovodioce koji su pokušali da im govore. Studenti moraju priznati da ima onih koji su ispekli zanat u ratu...“ (Učenik gimnazije, 17 godina).

BUDUĆNOST

Biti prisutan u svome vremenu ne isključuje razmišljanje o budućnosti, maštanja, priželjkivanja, planiranja, nadanja. Naprotiv. Pogotovo kada su u pitanju mladi ljudi, sa svojih sedamnaest ili dvadeset godina, ljudi pred kojima je život, u onom najbukvalnijem smislu.

Da li i šta mladi ljudi razmišljaju o tom svom sutrašnjem životu, neobično je značajno i za određivanje njihovog odnosa prema vremenu u kome žive i u kome razmišljaju ili ne razmišljaju o budućnosti. To što gotovo i nema anketiranog koji je ovo pitanje ostavio vez odredenijeg odgovora, govori o visokom stepenu opredeljenosti, ovakve ili onakve, mladih u odnosu na budućnost.

Nešto više od polovine anketiranih VOLI DA RAZMIŠLJA O BUDUĆNOSTI JER IM ONA NUDI RAZNOVRNE MOGUĆNOSTI NAPREDOVANJA. Iz ovog odgovora moglo bi se, sa dosta sigurnosti, zaključiti da ovi mladi ljudi imaju poverenje u svoje vreme, ovo naše, današnje, vreme i društvo. Oni u njemu sagledavaju svoju perspektivu, svoje šanse i mogućnosti i oni su, u odnosu na sve to — optimisti.

TAKVO RAZMIŠLJANJE ME UZNEMIRAVA JER JE BUDUĆNOST VRLO NEIZVESNA I NESIGURNA. Ovaj, pesimistički odgovor, dalo je 36 procenata anketiranih. Njih budućnost odbija, oni u njoj ne vide baš mnogo dobrog, ne gaje nikakvih iluzija o svome sutra. Nije li to nepoverenje u danas? U svakom slučaju, broj nipošto nije mali da bi se mogao zanemariti. Sa stanovništa društvene akcije — opominju psiholozi — treba imati u vidu da su ljudi bez nade u budućnost skloni destruktivnim i očajničkim potezima.

NIKADA NE RAZMIŠLJAM O ONOME ŠTA ĆE DOĆI, O BUDUĆNOSTI — to je odgovor svakog desetog anketiranog. Ovo bi se moglo nazvati težim oblikom pesimizma — očajanjem, beznadom. U prirodi svakog čoveka je da planira, a ljudi, ne samo bez nade, već i bez budućnosti, predstavljaju teži oblik otuđenja od svoje ljudske prirode. Možda u tom defetizmu, negiranju budućnosti, pokoravanju sudbini, ima i jedan deo poze. Ali, šta ako je to stvarni doživljaj svoga vremena jednog, dovoljno velikog broja mladih ljudi? Dovoljno velikog da se zabrinemo. Za budućnost.

Ipak, ovo su bili samo neki od podataka dobijenih anketom PRISUSTVO MLADIH U SVOME VREMENU. Rezultati naučnog istraživanja — to je nešto drugo što zahteva daleko ozbiljniji rad, sistematizaciju ovih odgovora prema mnogim obeležjima, analizu, sintezu, upoređivanje elemenata... Kada nam sve to, uskoro, bude sasvim poznato, verujemo da će odgovori na neka ovde postavljena pitanja biti ipak svetliji nego što bi se, na osnovu ovako prezentiranih „suvih“ podataka i procenata, moglo pretpostaviti.

* Naučno istraživanje pokrenuo je i finansirao Centralni komitet Saveza omladine Srbije. Autor ankete je beogradski psiholog Ljubomir Stojić. Popunjavanje upitnika organizovala je terenska služba Centra za ispitivanje javnog mnjenja iz Beograda.